

แนวคิด Information Commons กับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา The Information Commons Concept and Academic Libraries

สมาน ลอยฟ้า* Smarn Loipha

บทคัดย่อ

บทความนี้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ “Information commons” โดยกล่าวถึง ความเป็นมา ความหมาย ลักษณะสำคัญ และ แนวคิดการให้บริการ “Information commons” ในห้องสมุดมหาวิทยาลัย รวมทั้ง บทบาทของบรรณารักษ์ต่อ “Information commons” และแนวโน้มของ “Information commons” ในห้องสมุดมหาวิทยาลัย

Abstract

This article reviews the concept of ‘Information Commons’, focus on background, definition, basic components, impact of Information Commons on the library services, roles of librarians and also trend of Information commons.

คำสำคัญ ห้องสมุดมหาวิทยาลัย, ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา,
(Keywords) : Academic libraries, Information commons

* รองศาสตราจารย์ กลุ่มสาขาวิชาการจัดการสารสนเทศและการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทนำ

ปัจจุบัน Information Commons ถือว่าเป็นรูปแบบใหม่ของการให้บริการเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และเป็นแนวโน้มใหม่ ในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา (Martin, 1999) กล่าวกันว่า Information Commons จะช่วยให้ห้องสมุดกลับไปสู่ความเป็นศูนย์กลางแห่งชีวิตในมหาวิทยาลัยอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้กำลังมีความโดดเด่นในแวดวงห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา บทความนี้จึงเป็นการนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ Information Commons

ความเป็นมาของ Information Commons

Information Commons หรือ IC ถือเป็นแนวคิดเชิงนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามานานกว่า 10 ปีแล้ว โดยเป็นการหลอมรวมการให้บริการของห้องสมุดและบริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเข้าด้วยกัน ซึ่งแนวคิดการพัฒนา Information Commons นอกจากอยู่บนพื้นฐานทางปรัชญาแล้วยังอยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติด้วย กล่าวคือ ในหลายปีที่ผ่านมา จำนวนนักศึกษาและอาจารย์ที่เข้ามาใช้บริการในห้องสมุดลดลง อย่างไรก็ตาม ในส่วนความต้องการของผู้ใช้ พบว่า นักศึกษาต้องการพื้นที่เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และทบทวนการเรียนรู้เพิ่มเติม ต้องการพื้นที่สำหรับการทำงานกับกลุ่มเพื่อน ต้องการให้ห้องสมุดขยายเวลาการให้บริการที่ยาวขึ้น ต้องการให้มีเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับบริการมากขึ้น และสามารถเชื่อมต่อกับเครือข่ายได้โดยสะดวก นอกจากนี้ยังพบว่า จุดมุ่งหมายของห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ (Computer Lab) และแผนกบริการอ้างอิง (Reference Department) มีความไม่ชัดเจนมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ ห้องสมุดจึงต้องพัฒนารูปแบบการให้บริการใหม่ โดยเป็นการให้บริการที่ทันสมัย มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องทิศทางการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้โดยเป็นการบูรณาการบริการต่าง ๆ เข้าด้วยกัน อาทิ บริการที่สนับสนุนการวิจัย บริการสารสนเทศ บริการที่สนับสนุนชีวิตของนักศึกษา บริการอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัย และโปรแกรมต่าง ๆ ที่เหมาะสม (Gibson & Lockaby, 2007) Information Commons กำลังเป็นสถานที่ที่ได้รับความนิยมมากแห่งหนึ่งในมหาวิทยาลัย ปัจจุบันมีห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกาหลายแห่งที่จัดให้มี Information Commons อาทิ University of Arizona, University of Southern California, University of Minnesota, University of, Emory University, Brigham Young University, Northwestern University, University of Calgary, University of Nevada , และ North Carolina State University เป็นต้น

ความหมายของ Information Commons

คำว่า Information Commons มีคำเรียกได้หลายคำ อาทิ InfoCommons หรือ Academic Commons และเรียกโดยย่อว่า IC สำหรับความหมายของ Information Commons พบว่ายังไม่มีนิยามที่เห็นพ้องต้องกันเป็นนิยามเดียว เนื่องจากแนวคิดของ Information Commons ยังไม่กระจ่างและชัดเจน และแนวคิดเรื่องนี้ ยังมีความหลากหลายอีกด้วย ซึ่งความหมายของ Information Commons อาจมองได้ทั้งการเป็นสถานที่เชิงกายภาพ (Physical place) และ

สถานที่แบบเสมือน (Virtual place) ดังเช่น Donald (1999) กล่าวว่า คำว่า Information Commons มีการใช้เป็น 2 ระดับที่คู่ขนานกัน คือ Information Commons ในลักษณะเป็นแบบเสมือน ซึ่งหมายถึง สภาพแวดล้อมออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงบริการดิจิทัลที่หลากหลายโดยผ่านเพียง GUI เดียว และสามารถค้นข้อมูลได้จาก search engine เดียว โดยค้นจากคอมพิวเตอร์ในระบบเครือข่ายซึ่งอยู่ที่ใดก็ได้ ส่วนอีกความหมายหนึ่ง คือ Information Commons ในลักษณะเชิงกายภาพ ซึ่งหมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพรูปแบบใหม่ที่ออกแบบเป็นพิเศษเพื่อจัดการกับสถานที่ทำงานและบริการที่พร้อมด้วยสภาพแวดล้อมดิจิทัลแบบบูรณาการ

Beagle (1999) กล่าวว่า IC หมายถึง สภาพแวดล้อมทางออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงบริการดิจิทัลต่างๆที่หลากหลายได้

Reitz (2004) กล่าวว่า IC หมายถึง การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในรูปแบบของความร่วมมือ โดยมีการขยายเวลาของการให้บริการเพิ่มขึ้นและเป็นการบูรณาการบริการต่างๆ ที่เน้นตัวผู้เรียน เช่น ห้องสมุด บริการคอมพิวเตอร์ มัลติมีเดีย การพัฒนาการเรียน เทคโนโลยีการศึกษา บริการแนะแนวและทบทวนบทเรียน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการเรียนการสอนและการวิจัยในสถาบันโดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษา

University Information Services (2008) กล่าวว่า IC คือ ศูนย์กลางของสารสนเทศและเทคโนโลยีสมัยใหม่ซึ่งดำเนินการร่วมกันระหว่างห้องสมุดกับศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ

แม้นิยามของ IC จะมีความแตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกัน คือ แนวคิดการรวมบริการและทรัพยากรต่าง ๆ ไว้ในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็น พื้นที่แห่งการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) ความหมายของ IC ส่วนมากจะมองในเชิงกายภาพ คือ เป็นสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของห้องสมุด โดยใช้พื้นที่ชั้นใดชั้นหนึ่งของห้องสมุด หรือแยกเป็นอาคารอิสระ ไม่ว่าสถานที่จะมีลักษณะใด จุดมุ่งหมายของ IC ก็คือ เพื่อให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ของห้องสมุด การได้รับความช่วยเหลือแนะแนว โดยมีการสนับสนุนด้านเทคนิคและซอฟต์แวร์ต่าง ๆ เพื่อให้นักศึกษาสามารถทำการวิจัยและทำงานที่ได้รับมอบหมายภายในสภาพแวดล้อมแบบเบ็ดเสร็จ (one-stop shopping) นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างโอกาสแห่งความร่วมมือกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในมหาวิทยาลัย เช่น ศูนย์การเขียน หน่วยบริการนักศึกษา ฝ่ายทะเบียนนักศึกษา เป็นต้น IC จึงเป็นการเน้นถึงบทบาทของห้องสมุดในการส่งเสริมการเข้าถึงสารสนเทศและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและทรัพยากรต่าง ๆ (Church, 2005)

Information Commons และ Learning Commons

จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ยังมีคำว่า Learning Commons ด้วย ซึ่งความเห็นต่อความหมายของทั้งสองคำคือ IC และ Learning Commons ยังไม่ตรงกัน กล่าวคือ มีทั้งการใช้คำ IC ในความหมายเดียวกับ Learning Commons และมีการใช้ในความหมายที่ต่างกัน ซึ่ง Roberts (2007) กล่าวว่า ทั้งสองคำมีความหมายที่ต่างกัน คำว่า Learning Commons จะเป็นรูปแบบที่มีความก้าวหน้ากว่าและมีความหมายกว้างกว่า IC Learning Commons เป็นพื้นที่แห่งเทคโนโลยีที่ออกแบบขึ้นเพื่อเน้นการสร้างสรรคความรู้ (knowledge creation) โดยการจัดบริการเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อการวิจัยแบบปฏิสัมพันธ์สำหรับนักศึกษา อาจารย์ บรรณารักษ์

และบุคลากร ตามรูปแบบของ Learning Commons ห้องสมุดจะกลายเป็นห้องปฏิบัติการ และเป็นพื้นที่แห่งการสร้างสรรค์ความรู้ Learning Commons ไม่ใช่เป็นเพียงการนำคนมาอยู่ร่วมกันเท่านั้น แต่เป็นการมารวมกันเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และเพื่อเป็นสถานที่แห่งการสังคม Learning Commons จึงเป็นกุญแจสำคัญหนึ่งที่จะทำให้มหาวิทยาลัยเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ความสำเร็จของ Learning Commons ขึ้นอยู่กับความร่วมมือแบบข้ามสาขาวิชา การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ทั้งทั้งองค์กร และการสนับสนุนของสถาบัน ส่วน IC เป็นเพียงการช่วยผู้ใช้ในการค้นหาความรู้ (knowledge seeking) (Roberts,2007; Spencer,2007)

วัตถุประสงค์ของ Information Commons

IC เป็นทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีการใช้ร่วมกัน ปัจจุบันกลุ่มเป้าหมายของผู้ใช้บริการ IC จะเน้นนักศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นสำคัญ ซึ่งแนวโน้มในอนาคตน่าจะมุ่งไปสู่ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาและอาจารย์

Malenfant (2006) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของ IC ว่าเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้แบบร่วมมือให้แก่ นักศึกษา อาจารย์ และบุคลากรของมหาวิทยาลัยโดยสามารถทำงานร่วมกันด้วยเทคโนโลยี

Murnan (2007) กล่าวว่า IC จัดตั้งขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษา การเปลี่ยนแปลงของห้องสมุดและเทคโนโลยีการศึกษา และความต้องการของสถานการศึกษาในการพัฒนาพื้นที่เพื่อชุมชนวิชาการและวัฒนธรรม

IC จึงเป็นสถานที่เพื่อการเรียนรู้ที่นอกเหนือไปจากห้องเรียน เป็นสถานที่เพื่อใช้ในการกิจกรรมที่เกี่ยวกับการค้นหา การใช้ และการสร้างสรรค์สารสนเทศ เป็นสถานที่เพื่อการทํางาน การทำงานกลุ่มร่วมกัน การปรึกษาหารือกันโดยมีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสนับสนุนตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงจุดสำเร็จของงาน กล่าวโดยสรุป IC มีวัตถุประสงค์สำคัญ ดังนี้ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้แบบบูรณาการด้วยคุณภาพที่ดีเยี่ยม เพื่อให้การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ที่ดีขึ้นโดยการขยายเวลาการให้บริการ และเพื่อปรับปรุงห้องสมุดให้อำนวยความสะดวกแก่นักวิจัย

ลักษณะสำคัญของ Information Commons

American of Research Libraries ได้กล่าวถึงองค์ประกอบพื้นฐานของ IC ไว้ 3 ประการ ดังนี้ (Spencer, 2006)

1. มีการให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านการวิจัยและคอมพิวเตอร์
2. ลักษณะของสถานที่เป็นการให้บริการต่างๆของห้องสมุดแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว
3. บุคลากรผู้ให้บริการประกอบด้วย บรรณารักษ์ นักคอมพิวเตอร์ บุคลากรด้านสื่อ และบุคลากรบริการอื่นๆ

อย่างไรก็ตาม จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปลักษณะของ IC เพิ่มเติมได้ดังนี้

1. เป็นรูปแบบของความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบุคลากรผู้มีความรู้และทักษะในด้านต่างๆ เช่น ศูนย์เทคโนโลยี ศูนย์การเขียน ศูนย์แนะแนวอาชีพ

หน่วยบริการทบทวนการเรียนรู้ (tutoring services) ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ และอื่นๆ ซึ่งมารวมเข้าด้วยกันแบบไร้รอยต่อเพื่อให้บริการ

2. เป็นการรักษาความสัมพันธ์ของนักศึกษากับเทคโนโลยี โดยผู้ใช้สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัย และช่วยให้นักศึกษาทำงานหลายๆงานในเวลาเดียวกัน ช่วยให้นักศึกษาทั้งรายบุคคลและกลุ่มสามารถเข้าถึงสารสนเทศทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์และออนไลน์ได้อย่างอิสระ

3. เป็นการอำนวยความสะดวกในการทำงานแบบร่วมมือกัน (collaborative work) และเพิ่มทางเลือกในการทำงานที่อาจารย์มอบหมายจากชั้นเรียน นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมสนับสนุนอาจารย์ในการใช้เทคโนโลยีและซอฟต์แวร์เพื่อการจัดการเรียนการสอนอีกด้วย

4. มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัย ปกติจะประกอบด้วย ซอฟต์แวร์ที่หลากหลาย ระบบเครือข่ายไร้สาย และอุปกรณ์การผลิตสื่อมัลติมีเดีย

5. มีสภาพแวดล้อมของการเข้าถึงแบบเปิด และมีชั่วโมงการให้บริการที่ยาวนาน ซึ่ง IC บางแห่งเปิดให้บริการตลอดเวลา (24/7) (Reitz, 2004)

6. มีบรรณารักษ์และนักเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นผู้คอยช่วยเหลือแนะนำและฝึกอบรม นอกจากนี้ IC ของห้องสมุดแต่ละแห่งจะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน อาทิ ที่ตั้ง และลักษณะของพื้นที่ และรูปแบบของความร่วมมือ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

IC จัดว่าเป็นสถานที่สำหรับนักศึกษาเพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การได้รับความช่วยเหลือด้านการวิจัยและการทำงานกลุ่มตามที่ได้รับมอบหมาย

แนวคิดของ Information Commons

IC เป็นส่วนหนึ่งของระบบห้องสมุดที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการ และการคาดการณ์ถึงความต้องการของผู้ใช้ IC จึงเป็นการบูรณาการทรัพยากรและบริการต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยมุ่งเน้นการจัดสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ที่สนับสนุนการเรียนการสอนของสถาบัน และมุ่งการจัดให้มีเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อสนองความต้องการที่แตกต่างกันของนักศึกษา เน้นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative learning) และมีความยืดหยุ่นในการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากความต้องการ ความชอบ และความปรารถนาของนักศึกษาเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ในเชิงกายภาพ IC เป็นการจัดพื้นที่เพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้โดยผู้ใช้สามารถได้รับทุกสิ่งที่ต้องการที่เกี่ยวข้องกับบริการสารสนเทศและเทคโนโลยี ปกติจะตั้งอยู่ในที่ซึ่งเป็นศูนย์กลาง ในจุดที่มองเห็นได้ง่าย และเข้าถึงได้ง่าย (Hales, Rea & Siegler, 2000) เป็นบริการแบบเปิดเสรี ณ จุดเดียว โดยมีบุคลากรวิชาชีพเป็นผู้ให้บริการ และเป็นความร่วมมือของหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับสถานที่ IC เป็นสถานที่ที่มีการออกแบบขึ้นโดยเฉพาะที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น และการทำงานแบบร่วมมือกัน ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาสามารถเข้าถึง (access) จัดการ (manage) และผลิต (produce) สารสนเทศทั้งหมดได้ในสถานที่เดียว ซึ่งในการออกแบบพื้นที่ จะยึดนักศึกษาเป็นสำคัญ โดยมีสิ่งที่ต้อง

คำนึงในการออกแบบ คือ ลักษณะของพื้นที่ต้องมี ความน่าสนใจ มีความสะดวกสบาย และสามารถใช้ประโยชน์ได้จริง (Roberts,2007) ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อดึงดูดให้ผู้ใช้เข้ามาใช้บริการและทรัพยากรต่างๆของห้องสมุด (Martin,1999) และเพื่อให้นักศึกษาามีทางเลือกในการใช้ประโยชน์มากขึ้น โดย IC จะประกอบด้วย พื้นที่เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองแบบอิสระที่มีบรรยากาศที่เงียบสงบ พื้นที่เพื่อการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ห้องสำหรับฝึกการนำเสนอ โต๊ะนั่งแบบรายบุคคล พื้นที่สำหรับการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ พื้นที่ที่ต้องการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ พื้นที่สำหรับผ่อนคลาย ซึ่งประกอบด้วยเก้าอี้ที่สะดวกสบายในการนั่งเพื่อผ่อนคลายการทำงานหรือการศึกษาโดยมีโทรทัศน์ให้ดู เป็นต้น

การจัดสถานที่ จะเป็นการจัดเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม โดยครุภัณฑ์จะออกแบบให้สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดที่นั่งได้หลายรูปแบบตามวัตถุประสงค์การใช้งาน ทั้งนี้เพื่อให้การใช้พื้นที่ที่มีความยืดหยุ่น บรรยากาศในพื้นที่ของ IC จะให้ความรู้สึกที่สะดวกสบาย จะไม่ใช่บริเวณที่เงียบสงบไม่ใช่เสียง นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมของพื้นที่และห้องต่าง ๆ จะมีลักษณะที่เชิญชวนให้เข้าใช้บริการ

สิ่งอำนวยความสะดวกที่มี ได้แก่ คอมพิวเตอร์ที่ทันสมัยจำนวนมาก อุปกรณ์สำหรับการผลิตสื่อมัลติมีเดีย เครื่อง scanner อุปกรณ์ด้านการพิมพ์ เช่น เครื่องพิมพ์ทั้งสีและขาวดำ เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องโปรเจคเตอร์ ระบบเครือข่ายไร้สาย ซอฟต์แวร์สำหรับการใช้งานด้านต่าง ๆ เช่น Microsoft Word, Excel และ PowerPoint เป็นต้น ปลั๊กไฟซึ่งติดตั้งไว้ตามพื้นและผนัง กระดานไวท์บอร์ดแบบติดจี้ด นอกจากนี้ยังรวมถึงชั้นหนังสืออ้างอิงและหนังสืออื่น ๆ ที่สามารถใช้ได้ตลอดเวลาอีกด้วย

ปัจจัยที่ทำให้ Information Commons ประสบความสำเร็จ

Davis & Shorey (2006) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ IC ประสบความสำเร็จไว้ดังนี้

1. การไร้ขอบเขต IC เป็นการจัดพื้นที่แบบเปิดซึ่งยอมให้นักศึกษาสามารถทำงานเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำงานแบบร่วมมือกัน ทุกคนในพื้นที่จะเห็นคนอื่น ๆ ว่ากำลังทำอะไร
2. ความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องพื้นที่แห่งการเรียนรู้ และพื้นที่เพื่อการสังคม เช่น IC เป็นสิ่งใหม่ ดังนั้น จึงเป็นสิ่งท้าทายต่อผู้ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ และพื้นที่เพื่อการเรียนรู้แบบเดิม
3. พื้นที่เพื่อการสังคม ปกติ IC จะเป็นจุดแรกที่ผู้ใช้ห้องสมุดเข้าไปใช้บริการเนื่องจากสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของพื้นที่มีลักษณะที่เชิญชวนและดึงดูดใจ ผู้ใช้สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้หลายรูปแบบ เช่น การศึกษาเรียนรู้โดยลำพัง การมีส่วนร่วมแบบกลุ่ม สัมพันธ์ขนาดเล็ก หรือการผ่อนคลายด้วยบริการของมุมกาแฟ เป็นต้น
4. ความไม่เป็นทางการ ลักษณะของพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนการใช้งานจากรูปแบบที่เป็นทางการไปเป็นรูปแบบที่ผ่อนคลายได้ง่าย เช่น ลักษณะของโต๊ะเก้าอี้ และอุปกรณ์ทางเทคโนโลยี เป็นต้น

5. บุคลากร ในเชิงการบริหาร IC เป็นส่วนหนึ่งของแผนกอ้างอิงของห้องสมุด แต่บุคลากรที่ร่วมดำเนินงานจะมาจากฝ่ายเทคโนโลยีด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ใช้บริการเพื่อวัตถุประสงค์ด้านการวิจัย การใช้เทคโนโลยี และความต้องการอื่น ๆ ซึ่งการบูรณาการบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและบุคลากรห้องสมุดเข้าด้วยกันหรือความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ดีระหว่างหน่วยงาน ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อความสำเร็จของ IC

ผลของการจัดให้มี Information Commons

ผู้ที่เข้ามาใช้ IC มีวัตถุประสงค์และพฤติกรรมที่ต่างกัน เช่น บางคนเข้ามาใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อทำงานส่งในรายวิชาที่เรียน บางคนมาใช้ประโยชน์เพื่อการสื่อสาร เพื่อกิจกรรมทางสังคม เพื่อใช้บริการต่างๆ และเพื่อความบันเทิง เป็นต้น เหตุผลที่นักศึกษานิยมเข้าใช้เพราะสามารถใช้ประโยชน์ในกิจกรรมการเรียนรู้ได้ทุกรูปแบบ นอกจากนี้ยังมีความสะดวกสบายสามารถเชื่อมโยงติดต่อกันได้ และยังสามารถควบคุมได้อีกด้วย

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการมี IC อาจมองได้ในหลายมิติ เช่น ผลกระทบที่เกิดขึ้น ความร่วมมือ และโอกาสใหม่สำหรับการเรียนการสอน เป็นต้น รูปแบบของ IC ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายๆด้านอย่างมาก อาทิ ผู้ใช้บริการจำนวนมากเข้าใช้ห้องสมุดบ่อยขึ้นและเป็นเวลานานขึ้น เดิมผู้ใช้จะเข้ามารวบรวมข้อมูลต่างๆและยืมออกไปใช้ ทำงานที่อื่น ปัจจุบันผู้ใช้สามารถนั่งทำงาน เขียนรายงาน ออกแบบหน้าเว็บไซต์ ทำงานกลุ่มโดยการใช้คอมพิวเตอร์ร่วมกับเพื่อน โดยทำงานทั้งหมดอยู่ในห้องสมุด ซึ่งเป็นการนำไปสู่รูปแบบการให้บริการเพื่อการเรียนรู้และการวิจัยแบบเบ็ดเสร็จ และส่งเสริมการใช้ห้องสมุดอย่างมาก นอกจากนี้ ผู้ใช้ยังมีความต้องการและความคาดหวังต่อบุคลากรของห้องสมุดเพิ่มมากขึ้นด้วย (Martin, 1999)

จากตัวอย่างการจัดให้มี IC ขึ้นที่ Giovale Library, Westminster College, Salt Lake City, Utah พบว่า ในหนึ่งปีต่อมา ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในวิทยาลัย จำนวนนักศึกษาที่เข้าใช้ห้องสมุดเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้นักศึกษาระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและบริการต่างๆของห้องสมุดเพิ่มมากขึ้น และใช้เวลาอยู่ในห้องสมุดนานขึ้น นอกจากนี้ยังเกิดความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ดีระหว่างห้องสมุดและแผนกเทคโนโลยีสารสนเทศของวิทยาลัย สำหรับห้องสมุด IC ถือว่าเป็นแนวทางที่ดีที่สุดในการทำให้ห้องสมุดยังคงเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีความสำคัญและมีประสิทธิภาพแก่นักศึกษา (Malenfant, 2006) IC ช่วยให้ทรัพยากรสารสนเทศที่อยู่ในรูปสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากขึ้น และยังช่วยให้เกิดการสร้างทีมของนักศึกษาและกลุ่มการวิจัยเพิ่มขึ้น โดยห้องศึกษาแบบกลุ่มมีการใช้เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากเป็นห้องที่มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกด้านเทคโนโลยี และออกแบบขึ้นเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้ร่วมกันโดยใช้เทคโนโลยี

บทบาทของบรรณารักษ์ต่อ Information Commons

เนื่องจากการรู้สารสนเทศเป็นอย่างดีเป็นแนวคิดพื้นฐานของ IC และความสำเร็จของห้อง IC ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมขององค์กร ทั้งนี้รวมถึงความเข้าใจของ

ห้องปฏิบัติการ

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ *

อาจารย์และนักศึกษาต้องบทบาทของห้องสมุดและบรรณารักษ์ด้วย ดังนั้นบทบาทของบรรณารักษ์ต่อ IC จึงต้องเปลี่ยนแปลง บรรณารักษ์ต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นผู้ให้การรู้สารสนเทศเท่านั้น แต่ต้องมีบทบาทที่สำคัญคือ จะต้องมีบทบาทในฐานะเป็นผู้มีส่วนร่วม (collaborative partner) เป็นผู้มีส่วนร่วมในการสอน (teaching partners) และเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการทำโครงการของผู้ใช้บริการ (project facilitator) มีบทบาทในด้านการตลาดของ IC และบทบาทในการประเมินผลการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังรวมถึงบทบาทในการให้บริการด้านเทคนิคเพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องมือเทคโนโลยีต่างๆพร้อมที่จะให้บริการและสามารถใช้ได้ง่ายและสะดวก ทั้งนี้เพื่อให้ห้องสมุดกลายเป็นห้องปฏิบัติการแห่งการเรียนรู้ (learning laboratory) บรรณารักษ์จะต้องทำงานใกล้ชิดกับอาจารย์และนักศึกษามากขึ้น ไม่ใช่ใกล้ชิดเฉพาะหนังสือ บทบาทบรรณารักษ์ไม่เพียงแต่ให้บริการเพื่อให้ผู้ใช้ทำงานได้สำเร็จ แต่เป้าหมายสำคัญคือ การช่วยสอนและพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำโครงการให้สำเร็จ สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นเรื่องใหม่และเป็นสิ่งที่ยาก เนื่องจากอาจารย์ยังมองบทบาทของบรรณารักษ์ในภาพเก่า และด้วยเหตุที่ IC เป็นนวัตกรรมใหม่ เป็นการผสมระหว่างเครื่องมือทางเทคโนโลยีต่าง ๆ และบริการต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และมีความเป็นพลวัต (Dynamic) ดังนั้นบุคลากรจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิด มีการจัดการกับความคิดต่างๆใหม่ จัดการกับวิธีการต่าง ๆ ใหม่ และจัดการกับพื้นที่ให้บริการใหม่ บุคลากรจะต้องเปิดใจให้กว้างขึ้นเพื่อรับการฝึกอบรมเพิ่มเติม และมีความเต็มใจที่จะปรับบทบาทของตนเองใหม่ และที่สำคัญ คือต้องมีทัศนคติเชิงบวกต่อวิธีการให้บริการใหม่ของห้องสมุดซึ่งอยู่บนพื้นฐานความต้องการของผู้ใช้และการมีความยืดหยุ่นในความคิดถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

แนวโน้มของ Information Commons

สำหรับอนาคตในช่วง 5-10 ปีต่อจากนี้ไป ได้มีผู้คิดตั้งคำถามที่มีความท้าทายเกี่ยวกับ IC ไว้หลายคำถาม ดังเช่น ห้องสมุดจะจำกัดความร่วมมือเฉพาะหน่วยงานอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยเท่านั้น หรือมีการพัฒนาบริการใหม่ๆร่วมกับหุ้นส่วนทางการค้า หรือกับห้องสมุดอื่น ๆ ห้องสมุดจะเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง IC กับเว็บไซต์ของห้องสมุดอย่างไร จะมี IC ในรูปดิจิทัลได้หรือไม่ รูปแบบของ IC ในปัจจุบัน จะมุ่งเน้นเรื่องของเทคโนโลยีโดยเฉพาะสำหรับบริการพิเศษอื่น ๆ และสื่อที่ไม่ใช่ดิจิทัล เช่น คอลเลกชันเฉพาะ และเอกสารจดหมายเหตุ จะเชื่อมโยงเข้ากับ IC ได้อย่างไร ในเมื่อ IC เป็นสถานที่อยู่ภายในห้องสมุด ทำไมห้องสมุดไม่ปรับพื้นที่ทั้งหมดและบริการทั้งหมดให้อยู่ในลักษณะเดียวกับ IC ที่ประสบความสำเร็จ การเปลี่ยนแปลงจาก IC ไปสู่ Learning Commons ซึ่งเป็นรูปแบบที่เน้นการเรียนรู้ของนักศึกษา การสร้างสรรค์สารสนเทศ ดังนั้น การบูรณาการบริการต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัย และการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ควรจะเป็นอย่างไร (Spencer, 2006) ยิ่งไปกว่านั้น สถาบันอุดมศึกษาต่างๆกำลังสร้างสรรค์พื้นที่แบบไม่เป็นทางการเพื่อกระตุ้นนักศึกษาให้เกิดความร่วมมือกัน มีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และมีการสร้างเครือข่ายระหว่างนักศึกษาอื่นๆและอาจารย์ ซึ่งห้องสมุดควรจะเป็นหัวใจของสถาบัน จะเห็นว่าคำถามเหล่านี้เป็นสิ่งที่ท้าทายต่ออนาคตของ IC ในช่วงต่อไป อย่างไรก็ตามรูปแบบของ Information Commons นับว่าเป็นตัวอย่างที่แสดงถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนแนวคิดระดับองค์กรเกี่ยวกับ

บริการของห้องสมุดที่ต้องการเป็นมากกว่าห้องสมุด ทั้งนี้เพื่อจะค้นหาแนวทางการให้บริการที่ดีที่สุด เนื่องจาก IC มีความเป็นพลวัต และความต้องการของผู้ใช้บริการไม่เคยหยุดนิ่ง ดังนั้น IC จะต้องมีการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง

บทสรุป

IC เป็นการสนับสนุนความเป็นวิชาการ เป็นสถานที่สาธารณะที่นักศึกษาที่มีอิสระในการเรียนรู้และการใช้ชีวิตไปพร้อม ๆ กัน เป็นสถานที่ในการหลอมรวมพฤติกรรมของนักศึกษาทั้งด้านวิชาการและด้านสังคมเข้าด้วยกัน IC จึงเป็นมากกว่าห้องสมุด ซึ่งคุณค่าของ IC คือความรู้สึกที่นำเข้าไป มีบรรยากาศที่ดี มีความเคลื่อนไหวและเต็มไปด้วยพลัง มีทรัพยากรต่าง ๆ และเทคโนโลยีที่สนับสนุนการเรียนรู้ และการรวมบริการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยไว้ในสถานที่เดียวกันเพื่อให้บริการแบบเบ็ดเสร็จยังเป็นการช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายอีกด้วย เนื่องจาก IC เป็นรูปแบบของความร่วมมือนี้อะดับองค์กร ดังนั้น ความยั่งยืนของ IC จึงขึ้นอยู่กับความพยายามของห้องสมุดในการสร้างความร่วมมือกับผู้เป็นหุ้นส่วนต่าง ๆ ในสถาบัน แม้ IC จะมีความเป็นพลวัต แต่ความต้องการของผู้ใช้บริการไม่เคยหยุดนิ่ง IC จึงต้องมีการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง และห้องสมุดต้องมองอนาคตของ IC ว่าจะเป็นอย่างไรต่อไปด้วย

บรรณานุกรม

- Amy, B. (2001). The Information Commons: Librarian vs. Libertarians. *American Libraries*, 32(4), 42-3.
- Beagle, D. (2004). Learning beyond the classroom: Envisioning the Information Commons' future: Conference Report. *Library Hi tech News*, 10, 4-6.
- Church, J. (2005). The evolving Information Commons. *Library Hi Tech*, 23(1), 75-81.
- Davis, B. & Shorey, D. (2006). Chapter 30. The Information Commons. Retrieved December 20, 2006, from <http://www.educause.edu/learningspacesch30>
- David, B. (2003). Saving the Information Commons. *Knowledge Quest*, 31(4), 9-12.
- Donald, B. (1999). Conceptualizing an Information Commons. *The Journal of Academic Librarianship*. 25(2), 82-89.
- Gibson, C. & Lockaby, D. C. (2007). The Johnson Center Library at George Mason University. *Reference Service review*, 35(2), 322-330.
- Greewell, S. (2007). Around the world to the technology at the hub @ WT's the University of Kentucky's Information Commons. *Library Hi tech News*. 6, 40-42.

- Hales, S. & Rea, D. & Siegler. (2000). Creating a technology desk in an Information Commons. *SIGUCCS'00* (October 29-November 1), 96-101.
- Information Commons. Wikipedia. Retrieved December 20, 2006, from http://en.wikipedia.org/wiki/Information_commons
- Malenfant, C. (2006). The Information Commons as a Collaborative Workplace. *Reference Service Review*, 34(2), 242-247.
- Martin, H. (1999). Lesson from the Information Commons frontier. *The Journal of Academic Librarianship*, 25(2):90-91.
- Murnan, C. (2007). The Magical World of an Information Commons. *SIGUCCS'07* (October 7-10), 261-268.
- Nancy, K. (2003). Staking a claim in the Information Commons. *Knowledge Quest*, 31(4), 22-5.
- Reitz, J. M. (2004). *Online Dictionary for Library and Information Science*. Retrieved December 20, 2006, from www.lu.com/odlis/
- Roberts, R. L. (2007). The evolving landscape of the Learning Commons. *Library Review*, 56(9), 803-810.
- Russell, B. and Barbara, T. (2002). Information Commons Redux: Concept, evolution, and transcending the tragedy of the commons. *The Journal of Academic Librarianship*, 28(5), 277-86.
- Spencer, M. E. (2006). Evolving a new model: the Information Commons. *Reference Service Review*, 34(2), 242-247.
- . (2007). The state of the art: NCSU Libraries Learning Commons. *Reference Service Review*, 35(2), 310-321.
- Whitchurch, M. J. and Belliston, C. J. (2006). Information Commons at Brigham Young University: Past, present, and future. *Reference Service Review*, 34(2), 261-278.